

Л.А. Терьохіна, кандидат с.-г. наук,
О.В. Ручкін, старший науковий співробітник,
Т.О. Рудницька, науковий співробітник,
Інститут овочівництва і баштанництва НААН

ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА

Досліджено сучасний стан інноваційного забезпечення галузі овочівництва та вивчено економічну ефективність розробок інституту при впровадженні наукових досягнень. Висвітлено напрями забезпечення конкурентоспроможності галузі овочівництва.

Ключові слова: інноваційна продукція, овочівництво, насінництво, сорти, маркетингове середовище, конкурентоспроможність, трансфер інновацій, капіталізація.

Вступ. Досвід передових господарств свідчить, що динамічний розвиток аграрної економіки забезпечується на основі науково-технічного прогресу, який здійснюється шляхом впровадження досягнень науки в аграрне виробництво.

Для підвищення економічної ефективності галузі овочівництва необхідним є впровадження інноваційних розробок у вигляді нових сортів і гібридів, а також технологій їх вирощування, які розробляються в Інституті овочівництва і баштанництва НААН.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан інноваційного забезпечення галузі овочівництва, конкурентне середовище ринку овочевої продукції та формування напрямів забезпечення його конкурентоспроможності, а також підвищення економічної ефективності виробництва овочевої продукції при впровадженні наукових досягнень.

Методика. Для досягнення поставленої нами мети використовувалась методика досліджень, що включає систему статистико-економічних методів в поєднанні з теоретичними аспектами розвитку галузі овочівництва і проблеми формування ринку конкурентоспроможної продукції. У рамках досліджень були застосовані системологічні і логічні методи, методи наукової інтуїції, морфологічного аналізу, © Терьохіна Л.А., Ручкін О.В., Рудницька Т.О., 2011.

а в рамках синтезу – систематизації і об'єднання, а також абстрактно-логічний, порівняння, монографічний, метод синтезу і узагальнень, анкетування.

Результати та їх обговорення. Галузь овочівництва є складовою частиною загальнонаціонального продовольчого комплексу, що формує національну безпеку України.

Перетворення вітчизняного овочевого комплексу у високоефективний експортоспроможний і стабільний сектор економіки є пріоритетним в Україні [1].

Світовий і вітчизняний досвід свідчить, що стабільний і динамічний розвиток аграрного сектора забезпечується на основі науково-технічного прогресу, який здійснюється шляхом впровадження досягнень науки і техніки в аграрне виробництво з метою удосконалення й ефективного використання земельних і трудових ресурсів.

Налагодження дієвої системи комерціалізації інноваційних ресурсів у нинішніх умовах розвитку агропромислового виробництва є визначальним фактором самодостатнього розвитку наукових установ [2].

Для досягнення більш гнучкого і адекватного реагування селекції на вимоги ринку за останні 2008 – 2010 роки селекціонерами інституту сумісно з генетиками, біотехнологами, імунологами створено нове покоління сортів і гібридів овочевих і баштанних рослин.

Для плівкових теплиць було створено ранньостиглий гібрид томата Ярина F₁, який за вмістом біологічно-цінних компонентів у плодах перевищує стандарт - гібрид КДС-5 F₁; сорт томату Валькірія для відкритого ґрунту, плід червоний, округлий, салатного напрямку з високою стійкістю до розтріскування при консервуванні, урожайністю до 85 т/га.

Для виготовлення консервів та тоματοпродуктів створено гібрид томата промислового типу Сандра F₁, який за урожайністю перевищує стандарт (гібрид Святослав F₁) на 7,2 т/га, а також сорт томату Епілог універсального призначення з урожайністю до 90 т/га.

Для дієтичного та дитячого харчування, переробки на тоματοпродукти, створений сорт томату Кенар, сливоподібної форми, оранжевий, з високим вмістом сухої речовини (6,1 %), цукрів (4 %), аскорбінової кислоти, β-каротину до 2,5 мг/100 г, урожайністю до 85 т/га, відрізняється високими смаковими якостями.

За останні роки створено нове покоління сортів перцю, які у своїй основі зберегли ознаки холодостійкості та скоростиглості. Для свіжого споживання створено новий холодостійкий сорт перцю солодкого Фея урожайністю 30-35 т/га. По цьому показнику він перевищує стан-

дарт – сорт Лада на 11,5 %. Новий ранньостиглий сорт перцю гіркокого Харуз, має пікантний гострий смак та високий рівень урожайності.

В інституті створено середньоранній гібрид баклажана Сапфір F_1 з урожайністю 36 т/га у відкритому ґрунті та 11,9 кг/м² – в плівкових теплицях, що на 15-30% більше за стандарт. Для поповнення асортименту в інституті у 2010 році одержано новий жаростійкий сорт баклажана Фіалка мереш'янська. Плід циліндричний темно-фіолетового кольору, маса плоду 250-300 г (у відкритому ґрунті). М'якуш плоду яскраво-білий, щільний, без гіркоти, який у порівнянні зі стандартом – сортом Алмаз має нижчий вміст солоніну. За результатами дегустаційної оцінки ферментованої продукції сорт одержав в середньому 4,9 бала, придатний до вирощування у відкритому ґрунті, урожайністю 35-40 т/га. Лежкість і транспортабельність високі.

Селекційна робота щодо створення пізньостиглих лежких сортів капусти білоголової, більш екологічно-пластичних до різних умов вирощування завершилась одержанням нового сорту Лазурна. Методом гібридизації кращих індивідуальних доборів рослин сорту Харківська зимова створено сорт Харківська супер урожайністю 60-85 т/га, лежкістю 80-86 %.

Для умов Лісостепу і Полісся створено перший вітчизняний сорт капусти савойської – Розалі. Середньопізній, урожайністю 30-50 т/га, відзначається підвищеним вмістом вітаміну С, морфологічною вирівняністю та високою лежкістю в період зимового зберігання.

Серед новачок слід виділити лежкий, середньостиглий, гострий сорт цибулі ріпчастої Варяг. Цибулини округлої та округло-плоскої форми, масою 80-130 г. Універсального призначення, з високим вмістом сухої речовини – 12,5 %, загального цукру – 8,6 %. Лежкість – 90 %. Урожайність 30 т/га. Сорт рекомендується для споживання у свіжому вигляді і для переробки.

На сьогодні створено перші потрібні гібриди огірка Еврика F_1 та Янос F_1 , які дозволяють збільшити продуктивний потенціал цієї культури ще удвічі. Створено перший короткоплідний партенокарпічний гібрид огірка Надія F_1 з урожайністю 15 кг/м², товарністю плодів 94-97%. А також необхідно виділити гібрид огірка Анет F_1 універсального призначення, як для відкритого, так і захищеного ґрунту (плівкових теплиць). Урожайність у відкритому ґрунті перевищує 40 т/га, у весняних теплицях без обігріву до 20 кг/м². Висока товарність плодів (90-93 %).

Для забезпечення сучасного ринку буряком столовим з високим вмістом бетаніну, стабільною продуктивністю і стійкістю проти хвороб створено новий гібрид буряка столового Рицар F_1 з урожайністю

коренеплодів 55-60 т/га, який характеризується підвищеним вмістом бетаніну, цукру, аскорбінової кислоти, з товарністю 95-97 %.

У результаті селекційної роботи створено гібрид моркви Атлет F₁, призначений для вирощування в зоні Лісостепу, урожайність 50-55 т/га, який має високий вміст сухої речовини і β-каротину.

Петрушка, салат, шпинат, редиска в сучасних умовах екологічного забруднення є основним лікувальним джерелом, здатним очистити організм від шкідливих речовин. Виходячи з цього, в інституті створено новий ранньостиглий сорт петрушки коренеплідної Білявка, який характеризується високою ароматичністю, урожайністю коренеплодів - 23,5 т/га, товарністю - 90 %, доброю лежкістю, високим вмістом вітаміну С в коренеплодах – 28,41 мг/100 г.

Салат листковий Вельможа, урожайністю до 20 т/га, з високим вмістом аскорбінової кислоти до 35 мг /100 г, сухої речовини до 8 %, загального цукру більше 2 %. Рекомендується для вирощування в усіх зонах України у відкритому і захищеному ґрунті.

Шпинат Переможець характеризується ранньостиглістю, урожайністю зелені до 21 т/га, з вмістом сухої речовини 15,3%, загального цукру -1,9 %, вітаміну С - 84,02 мг/100г. Сорт придатний до загущених посівів.

Середньостиглий сорт редиски Мереф'яночка з червоним забарвленням коренеплоду овальної форми. М'якуш білий, соковитий. Довжина коренеплоду 3,0-5,5 см, маса 35-56 г. Урожайність 25,0-28,5 т/га, товарність до 91%.

Для розширення ринку баштанної продукції і її асортименту в інституті створено холодостійкий, середньоранній сорт кавуна Макс Плюс та ранньостиглий сорт кавуна Шарм, які мають урожайність 30-35 т/га, товарність 80-90%, стійкі до фузаріозного в'янення, з високими показниками якості плодів. Адаптовані до північної зони баштанництва і перевищують інші районовані сорти за урожайністю і товарністю.

В інституті проводяться комплексні дослідження з розробки інноваційних технологій вирощування овочевих рослин на продовольчі та насіннєві цілі з використанням краплинного зрошення.

Технології, що розробляються за даними проектами, універсальні і можуть бути запропоновані для всіх груп виробників овочів. Всі складові технології виключно вітчизняні з елементами «ноу-хау» і користуються попитом на ринку інноваційної продукції.

Так, технологія вирощування часнику озимого з зубків і повітряних цибулинок при краплинному зрошенні і мульчуванні ґрунту дає зменшення витрат праці на 30-40 % та отримати додатковий економічний ефект.

Розроблена інтенсивна технологія виробництва цибулі ріпчастої на товарні та насіннєві цілі для плескатої та сигароподібного сортотипів знижує забур'яненість посівів та зменшує витрати ручної праці на 15 % і дає здатність отримати урожайність 25-30 т/га.

На вимоги потреб ринку розроблені технології виробництва овочевої продукції, які забезпечують суттєве ресурсозбереження і можуть застосовуватись, як на присадибних ділянках, так і у фермерських господарствах. Так, в інституті було створено експериментальні зразки гідросівалки для висівання пророщеного насіння овочів для відкритого і захищеного ґрунту. Очікуваний економічний ефект застосування експериментального зразка гідросівалки для захищеного ґрунту при нормативній загрузці 50 год. склав 7007 грн./га, економічна ефективність від застосування гідросівалки для відкритого ґрунту склала 2285 грн.

Для господарств населення було створено експериментальний зразок ручної сівалки овочевої, при застосуванні якої зменшуються витрати праці в 1,4 рази порівняно з сівбою ручною СР-1.

Провайдинг завершених наукових розробок в Інституті овочівництва і баштанництва НААН ведеться через показові поля, проведення виставок, виставок-ярмарків, шляхом видання методичної літератури, виданням книг-монографій та широким використанням мережі інтернет.

За останні 5 років співробітники інституту взяли участь у 131 виставці, з них 32 - міжнародних, 63 наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, нарад, 35 виступів на телебаченні та радіо, опубліковано 1101 статтю в наукових журналах, надруковано 9 монографій, 6 міжвідомчих наукових збірників, 28 методичних рекомендацій, надано 3249 консультацій.

У результаті пропаганди інноваційної продукції під сортами ІОБ НААН було зайнято 140 тис. га, або 35 %, у тому числі моркви 17 %, огірка 22 %, буряка столового 14 %, капусти пізньої 37 %, цибулі ріпчастої 44 % і перцю солодкого понад 46 % (Рис.).

Практична реалізація наукових розробок інституту здійснюється через заключення ліцензійних угод. За 2006-2010 роки заключено 527 угод на суму 675,4 тис. грн. Це дало змогу реалізувати 1575 кг елітного насіння. За останній маркетинговий рік (2010-2011 рр.) укладено 50 ліцензійних угод на суму 79 тис. грн.

Як результат маркетингової діяльності надходження коштів від реалізації інноваційної продукції у 2010 р. склав 1 млн. 64 тис. грн.

Висновки. Основним фактором стабілізації та розвитку галузі овочівництва є прискорене впровадження науково-технічних розробок, освоєння досвіду роботи вітчизняних виробників овочевої продукції в нових ринкових умовах.

В результаті пропаганди і маркетингової діяльності сорти Інституту овочівництва і баштанництва НААН займають 35 % посівних площ овочевих культур в Україні.

Бібліографія

1. Кириченко В. В. Методологія трансферу інновацій в агропромислове виробництво. / В. В. Кириченко, В. М. Тимчук – Х., 2009. – 230 с.

2. Ситник В. П. Про завдання наукових установ Академії щодо активізації трансферу інновацій в агропромислове виробництво / В. П. Ситник // Економіка АПК. – 2006. – № 11. – С. 4-8.

Л.А. Терехина, А.В. Ручкин, Т.А. Рудницкая. Инновации для отрасли овощеводства.

Резюме. Исследовано современное состояние инновационного обеспечения отрасли овощеводства и изучено экономическую эффективность разработок института при внедрении научных достижений. Отражено направления обеспечения конкурентоспособности отрасли овощеводства.

L.A. Terekhina, A.V. Ruchkin, T.A. Rudnitskaya. Innovations for the vegetable-growing branch.

Summary. The modern condition of innovation ensuring of vegetable-growing branch has been investigated and the economic effectiveness of institute's elaborations has been studied while introducing scientific achievements. The directions of ensuring of competitive ability of vegetable-growing branch.

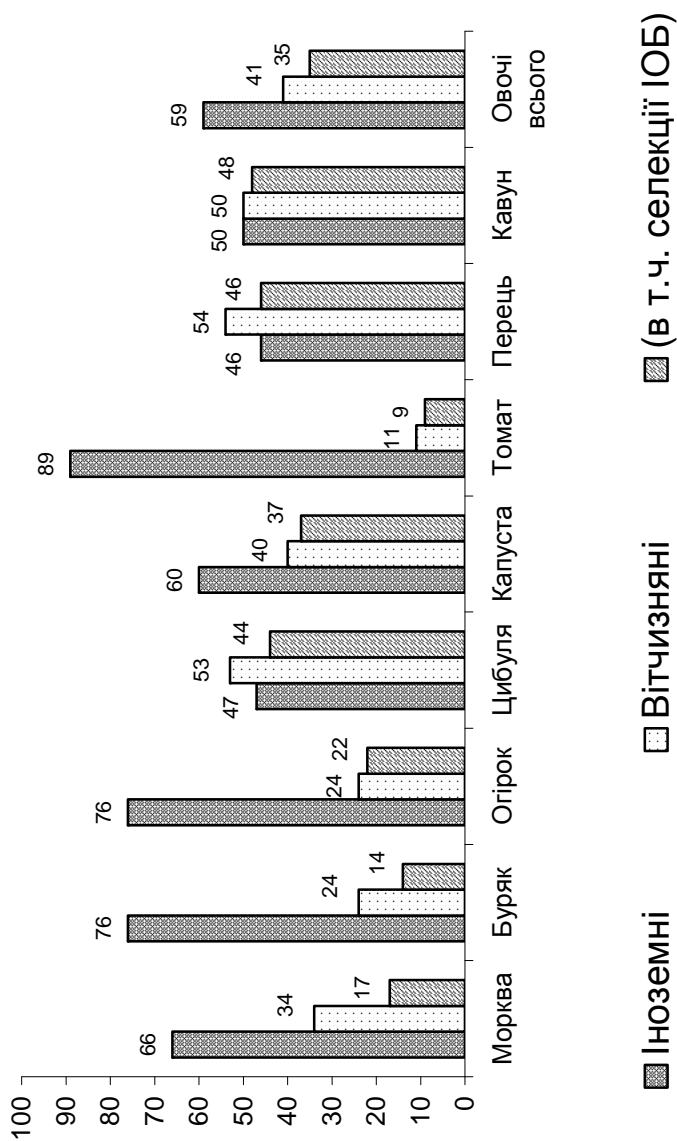

Рис. Питома вага сортів і гібридів овочевих рослин